

Araguaia

amb el Bisbe Casaldàliga

Roger de Llúria 126, 3-1

08037 BARCELONA

Tel. 93 317 61 77

Fax 93 412 53 84

correu electrònic: araguaia@pangea.org

<http://araguaia.pangea.org>

CARTA N. 76 - FEBRER 2014

PRESENTACIÓ DE L'AGENDA LLATINOAMERICANA A BARCELONA

El passat 25 de novembre va tenir lloc la presentació de l'Agenda Latinoamericana, a Barcelona, a càrrec de Jordi Corominas. L'acte va tenir lloc a la llibreria Claret amb l'assistència d'un bon nombre de persones.

Publiquem el resum de la presentació que el mateix Jordi ens ha fet arribar, tot esperant que serveixi com a introducció de la campanya d'enguany: *Llibertat, llibertat!* Junt amb aquesta carta us enviem el programa de la trobada que tindrà lloc el proper **6 d'abril**. Us hi esperem.

El tema de l'agenda latinoamericana i mundial del 2014 és la llibertat, però la llibertat com un crit, com un anhel. Amb exclamacions. Això ja ens situa d'entrada. Es tracta d'una llibertat des de baix, des dels pobres, des de les víctimes, la llibertat dels que se senten abassegats. No de la llibertat del fort, del capital per moure's i fer el que vulgui, de la llibertat de la guineu dins del galliner.

Pere Casaldàliga ja ens prevé: en nom de la llibertat s'han produït els més bells ideals i les iniquitats més terribles. Grans causes i lluites que semblaven fantàstiques s'han pervertit fins acabar convertint-se en el contrari, en formes d'opressió. **Madame Roland**, una revolucionària que a la revolució francesa va criticar els excessos de la revolució, va acabar a la guillotina. És famosa la frase que va exclamar abans que li tallessin el cap: **!Oh llibertat! quants crims que es fan sota el teu nom.**

El criteri que ens dóna l'agenda per no equivocar-nos de llibertat és la perspectiva de les víctimes, els marginats, els discriminats, els pobres... El poema de Paul Éluard, un poeta que lluità al costat de la resistència francesa, crec que ens dóna la justa mesura de la llibertat de què ens parla l'agenda:

*Por mi amigo, que esta preso
porque ha dicho lo que piensa.
Por las flores arrancadas.
Por la hierba pisoteada.
Por los arboles podados.
Por los cuerpos torturados
yo te nombro, Libertad.
Por las bocas que no cantan.
Por el beso clandestino.*

*Por el verso censurado.
Por el joven exilado.
Por los nombres prohibidos
yo te nombro, Libertad.
Por aquellos que se esconden.
Por el miedo que te tienen.
Por la forma en que te atacan.
Por los hijos que te matan
yo te nombro, Libertad.*

Aquesta poesia va ser llençada pels avions anglesos sobre la França ocupada per despertar les consciències, i també la cantava el grup Xilè **Quilapayún** des de l'exili després del cop d'estat de Pinochet. Sens dubte la poesia ens toca fibres profundes i em pregunto si mai podrem llegir els versos d'aquest poema sense commoure'ns i sense sentir que continuem essent més o menys esclaus.

Drets Humans - Poble de Déu - Tercer Món - Ecologia - Ecumenisme

Amèrica - Carisma - Esperança - Pobres - Negres - Indis - Terra - Fidelitat - Regne - Pasqua

De fet, la llibertat és un camí permanent, una guia d'actuació, una llitaca on no acabem d'arribar mai del tot. Si que podem, però, aspirar a anar-nos alliberant en totes les dimensions. La llibertat s'acosta a valors com l' amor i la bondat, valors que busquem incessantment i que cap experiència concreta esgota. Així, a l'agenda, l'alliberament de les víctimes, la llibertat des de baix va de bracet amb una llibertat integral:

La llibertat Religiosa

que no és només llibertat de culte i respecte de totes les religions sinó que consisteix també a situar la llibertat al cor de les religions i de les recerques espirituals. **José Antonio Pagola** ens descriu Jesús com un home tan lliure que fa por. Completament lliure per denunciar el pecat i per asseure's a dinar amb els pecadors, per desfer-se de culpes absurdes, per relacionar-se amb tot tipus de dones sense cap mena de problemes ni encarcament i per no acceptar cap mena d'estructura de sotmetiment, sigui quina sigui, tampoc la religiosa.

La llibertat política: Jon Sobrino i Adolfo Pérez Esquivel, ens parlen d'una democràcia adulterada, on les mentides repetides mil vegades es converteixen en veritat. La principal característica de la democràcia es que, en ella, les lleis i les normes són construïdes precisament per les mateixes persones que les viuran, compliran i protegiran. Això significa que la democràcia és **l'espai per excel·lència de la llibertat** on es dirimeixen els conflictes sense eliminar l'altre (ni físicament, si sociològicament, ni psicològicament).

La democràcia és també **l'espai de la deliberació**. Amb persones que pensen diferent, que tenen voluntats diferents, que tenen altres déus, que tenen interessos diferents que xoquen amb els meus, puc arribar a concertar futurs comuns. La deliberació és un dels valors més importants de la democràcia. Ens allunyem d'ella quan és una elit il·luminada o econòmica la que té les vertaderes brides de la democràcia. Tan de bo poguéssim aplicar avui la doctrina que elaborà **Bartolomé de les Casas** fa 500 anys, de la qual es fa ressò l'agenda: "El qui ha de regir els homes i pobles lliures ha de ser elegit per aquells que han de ser regits sometent-se

ells mateixos pel seu propi consentiment en un acte de voluntat que de cap manera pot ser forçat, perquè tots els homes neixen i són lliures."

El dret a decidir no només es legitima perquè siguem un poble, sinó per radicalitat democràtica, perquè som persones lliures i perquè som demòcrates.

De la **Llibertat econòmica** ens en parla **Leonardo Boff**: Sense igualtat no hi ha llibertat.

Com diu un poema de Pere Casaldàliga la llibertat sense pa es com una flor damunt d'un cadàver. Es tracta d'alliberar-nos d'un sistema ecocida que ens porta a l'abisme.

La **llibertat cultural** significa no témer la barreja, el mestissatge, respectar totes les cultures sense que aquestes sotmetin l'individu, la persona. **Federico**

Mayor Zaragoza proclama a l'agenda que ha acabat el temps del silenci, de la submissió, de l'obediència cega, que ha arribat el moment d'una transició a una **cultura de diàleg, respecte, estimació i enriquitment mutu**.

Llibertat de gènere: feministes de Masaya, Nicaragua, amb una llarga experiència de lluita defensen la llibertat de les dones enfront del domini dels homes i de la violència masclista, llibertat per ser tractades d'igual a igual. Encara afegiria mes, la llibertat de gènere implica no jutjar ningú per les seves tendències, orientació i expressió sexual, per si és bisexual, intersexual, homosexual, heterosexual, transsexual. Implica alliberar-nos de pesos tradicionals que tenen poc a veure amb la persona i valors com l'estimació, la generositat, etc. i encara menys amb l'evangeli.

De la llibertat personal i psicològica intento parlar-ne a l'agenda glosant a Agustí: "estima i fes el què vulguis". Integrar els afectes sense mancances que coartin les accions. Integrar totes les dimensions de sexualitat. Lliures de morals escleròtiques, de les cuirasses psicològiques, dels farcells del passat. Lliures per estimar el nostre cos, la nostra persona i el nostre ésser i l'ésser dels altres. Lliures per reconèixer la nostra fragilitat, que és probablement el què més forts ens fa. Lliures per defensar el que creiem veritable en front del poder. La teòloga brasilera, **Ibone Gebara**, diu a l'agenda que, en

aquest sentit, perdre la por a la llibertat, es perdre la por a la vida.

La llibertat espiritual apareix segons algunes tradicions budistes quant perdem l'ansietat per no arribar a la perfecció. En definitiva, quan comencem a acceptar les nostres fragilitats, el que som, sense dependre de gurus, ni de mestres. O més ben dit, quan comencem a veure tothom més o menys com nosaltres. **Jack Konfield** diu que cap guru il·luminat aguantaria dues setmanes amb una dona i uns fills, o sigui que la seva il·luminació deu ser ben relativa.

Tots som com el Papa o el Dalai lama, homes amb llums i ombres. Hi ha una anècdota de Joan XXIII que diu que sovint somniava que havia de consultar problemes importants amb el Papa i de sobte quan es despertava descobria que era ell el Papa! Al Tibet diuen que el guru ha d'estar almenys a tres valls de distància. Només a una bona distància pots ser inspirat per la perfecció del guru. De prop potser no t'agradaria tant.

Diuen que un Mestre zen estava apunt de morir i es va reunir molta gent al seu voltant. Ell es va mig desvetllar i va dir:

-Veig que m'observeu. Voleu veure como morir un Mestre zen. Us ho ensenyaré. Aleshores va començar a donar cops per tot arreu i a exclamar:

-No vull morir!!! No vull morir!!! Després quan tothom estava mig espantat i trencats tots els esquemes es va calmar i va donar el seu últim ensenyament:

-Recordeu això: no hi ha una manera correcta de morir. El que cal és reconèixer obertament les emocions humanes.

Lliures de la indiferència: L'experiència que tenim es que la guerra passa lluny, que las grans calamitats: terratrèmols, dictadures, etc., estant reservades als altres. La nostra vida no es desenvolupa en els límits extrems de la majoria de la humanitat, no obstant això entre el centre on som nosaltres i els extrems no hi ha ruptura, sinó una sèrie de transicions imperceptibles. Si Hitler hagués dit que mataria tots els jueus l'any 1933 no hauria guanyat les eleccions. Cada concessió acceptada per la població era insignificant, però preses totes en el seu conjunt varen conduir a l'horror i ja era massa tard per reaccionar.

La llibertat cristiana: Al costat del Pere Casaldàliga un aprèn que fins i tot al mig del sofriment de molta gent un pot conservar el cor con-

tent. Potser només un cor content pot ser lliure. Certament l'alliberament cristià no s'esgota en la consecució d'un sistema econòmic, polític i social més just ni en la consecució d'unes vides amb menys pors sexuals i menys penes i patiments psicològics, sinó en l'alliberament del pecat, la llei i la mort; però si aquesta confiança en un alliberament total no ens allibera també històricament, econòmicament i psicològicament, el cristianisme és una mala notícia. Una ideologia poc creïble. Qui pot creure en la llibertat total si no en veiem cap símptoma?

Però molts hem tingut l'oportunitat de conèixer persones com en Pere Casaldàliga i moltíssimes més d'anònimes, que viuen alliberades de l'esperit de pesadesa i de venjança, persones que estimen més enllà del càstig i de la recompensa, més enllà del bé i del mal i de tot ressentiment. Semblen gaudir d'una confiança fonamental que els permet analitzar la societat i els seus propis actes sense massa ansietat. Persones com dirà Nietzsche: "Que tienen un contento de si mismo que desborda i que prodiga su abundancia a los hombres y a las cosas". Persones que se senten i fan sentir a gust.

La motivació última del cristià és la boja gratuïtat de l'amor que envolta la vida en una amabilitat primordial. Evidentment aquest Alliberament del pes de la Llei, de la culpabilitat, de la lògica de la mesura, d'estar-nos mesurant contínuament no és privativa dels cristians, a vegades es dona fins i tot sense que ho sàpiguen els actors, però crec que és allò més propi de l'experiència cristiana. El cristianisme no és una religió de justos sinó d'agraïts, de persones que se saben acceptades independentment de tot el que s'hagi pogut fer.

A tot aquest apassionant camí de llibertat en totes les seves facetes és a què ens convida l'agenda. Un camí que no acabarem mai, però que per si mateix ja és la meta. Lluitar per la llibertat és ser ja una mica més lliures.

Jordi Corominas

Doctor en Filosofia. S'ha dedicat a l'estudi de Zubiri, sobre el que ha publicat diversos llibres. Ha viscut molts anys a Nicaragua i El Salvador. Actualment treballa a la Universitat Ramon Llull.

CASALDÀLIGA VIST PER L'ABAT SOLER

Article de la Mireia Rourera publicat al Punt Diari el 10/12/13, amb motiu de la presentació del llibre **Pere Casaldàliga**, que ha escrit el pare abat de Montserrat. El llibre està adreçat al públic infantil. La presentació es va fer a la llibreria Claret amb la participació del pare abat Josep Maria Soler, el president de la URC, Màxim Muñoz i el responsable de les publicacions de l'Abadia de Montserrat.

“En Pere es va fer capellà i la seva primera destinació va ser el col·legi dels claretians de Sabadell. Allí, a més de fer de mestre, va dirigir un programa de ràdio, va fundar una revista i va començar a atendre els immigrants que arribaven a la ciutat i no tenien feina ni diners. Jo el vaig conèixer en aquest temps.”

El pare abat de Montserrat, Josep Maria Soler, va recordar ahir el seu mestre Pere Casaldàliga, a qui va conèixer de petit quan el de Balsareny s'acabava de fer capellà i començava a donar classes i ell era un marrec de vuit anys i es va quedar impressionat per la figura d'aquell mestre “que era amable i atent i ens tractava amb respecte malgrat que érem infants”. “Estem parlant de l'any 1954-55. Ell en tenia 27 i jo vuit o nou. Va ser el meu primer professor, el professor que em donava totes les matèries... com passava abans fins que no arribaves a batxillerat”, va explicar ahir Soler, que diu que encara ara amb els seus companys de classe d'aquella època, amb qui es continua veient un cop l'any, recorden amb molta estima el que després seria bisbe del Mato Grosso, al Brasil, i que els va marcar tant. De qui recorden “la seva manera de fer i de pregar” perquè quan pregava “la seva concentració era tal que des de fora veïem què sentia per dins”.

Soler, que de primer seguiria els passos del claretia Casaldàliga fins que al 1970 va deci-

dir ingressar a Montserrat, va presentar ahir a la Llibreria Claret de Barcelona un llibre infantil que ha escrit per explicar qui és el bisbe català als més petits.

Es tracta d'un llibre de la col·lecció Sabies Qui? amb la qual Publicacions de l'Abadia de Montserrat vol explicar als infants la història d'alguns homes i dones importants del cristianisme (per exemple la Mare Teresa de Calcuta, Francesc d'Assís, Roger de Taizé o Benet de Núrsia). El que diferencia aquest llibre dels altres publicats és que aquest s'ha escrit en primera persona perquè l'abat Soler i Casaldàliga –el bisbe del Mato Grosso a l'Amazònia del Brasil, el bisbe dels pobres, el català universal, el lluitador incansable, el defensor dels indígenes, dels pobres, de les dones, de la terra pels qui la treballen, l'home amenaçat...– s'han anat escrivint tots aquests anys. L'abat Soler li ha anat explicant com li anava la vida i Casaldàliga sempre li ha transmès la seva simpatia i la seva devoció per la Mare de Déu de Montserrat (com es pot veure en la Pregària a la Mare de Déu de Montserrat).

Dissabte el segon Fòrum Balsareny va preestrenar la pel·lícula *Descalç sobre la terra vermella*, sobre la vida de Casaldàliga, un home que, malgrat estar molt malalt, continua lluitant per les causes justes. Arraconat per la cúria durant molts anys, ara el papa Francesc el “duu al cor”.

No podia ser de cap altra manera.

Publicat a:
El Punt Avui.
Comarques Gironines i Nacional

L'ESPERANÇA INDIGNADA: UNA RESSENYA SOBRE PERE CASALDÀLIGA

Maria Júlia Gomes Andrade.

Va ser el desembre passat a São Félix do Araguaia. És periodista, i la coneixem per haver participat a Blanes a la Campanya i Trobada de la nostra associació, juntament amb el seu pare Angelo Durval. A partir d'aquesta estada ha publicat un article del que en transcrivim una bona part traduït al català.

“Ha de parlar de la història de la regió”, em diu Pere Calaldàliga només arribar a casa seva, el 9 de desembre. Quan va saber que la revista Caros Amigos havia demanat que en fes un perfil com a homenatge, en Pere em va respondre per e-mail: “Benvolguda Maria Júlia, agraeixo el seu afecte, però no veig necessari aquest homenatge de Caros Amigos. En tot cas vostè serà responsable del que escrigui. I li demano que destaquí, sobretot, el caràcter comunitari de tota la nostra lluita. Jo només sóc una peça de l’engranatge”

No puc deixar de pensar en aquestes paraules de Pere Casaldàliga. És claríssim, per a qui coneix mínimament la història de la Teologia de l’Alliberament, de l’església catòlica brasilera en les últimes dècades i de la història de la regió de l’Araguaia que en Pere Casaldàliga forma part dels imprescindibles del poema de Brecht, però ell se sent només com una peça de l’engranatge al servei d’una cosa més gran. “Les meves causes valen més que la meva vida” ha dit en una de les seves cites més conegudes. Tot compartint i respectant el desig d’en Pere, cal ressaltar que les causes per què ha lluitat des de la seva arribada a Brasil estan molt lluny de resoldre's. Les qüestions de fons que van impregnar tota l’actuació del bisbe Pere a la regió continuen sent, desgraciadament, molt actuals. (...)

I com n’és, d’actual, el que en Pere va escriure el 1971: *Sentim, en consciència, que també hem de cooperar en la desmitificació de la propietat privada. I que hem de potenciar -com tants altres homes sensibilitzats – una reforma agrària justa, radical, sociològicament inspirada i realitzada tècnicament sense demores desesperants, sense intolerables camuflatges. La injustícia té un nom en aquesta terra: El Latifundi. I l’únic nom veritable del desenvolupament aquí és la Reforma Agrària.*

La situació és dolorosament actual perquè no estem parlant d’històries del passat. Aquest any s’ha viscut una situació dramàtica en un municipi proper a Sao Félix, a Luciara, que ha afectat una població tradicional, els retireiros, i alguns fazendeiros de la regió. El fons de la qüestió, novament, és la terra. Al setembre d’aquest any, les carreteres del poble de Luciara van ser bloquejades per una manifestació contra la creació d’una Reserva de Desenvolupament Sostenible (RDS). (...) Durant el conflicte, van prohibir l’entrada al poble d’un autobús amb estudiants de Geografia de la Universitat Federal de Mato Grosso (UFMT) que anaven a fer un treball d’investigació a la regió, els van amenaçar i els van seguir durant unes hores. La casa de dos líders “retireiros” va ser cremada, uns quants líders van ser amenaçats i van disparar contra la casa de Zecão i Rita.

José Raimundo, Zecão, i Rita, tots dos professors, van anar a Luciara el 1990, des de São Paulo. Es volien sumar a l’experiència de la Prelatura. Van anar-hi amb les seves dues filles de mesos: Dandara Terra i Naiara Terra. Alguns anys després va néixer Matheus Terra, fillol d’en Pere. Zecao va ser ordenat diaca pel bisbe Pere. En Zecão i Rita s’han convertit en aquests més de 20 anys en uns dels líders més importants de l’Església de la regió i en persones de gran confiança d’en Pere. No és una casualitat que hagin estat les persones més amenaçades. Durant el setge a Luciara eren fora de la ciutat, i això no va ser una coincidència. I la situació de tensió va arribar a un punt en què, senzillament, no van poder tornar. Els amics de Luciara, preocupats pel nivell d’amenaçes, els van demanar que no tornessin. Sense llar, es van dirigir a Sao Félix per parlar-ne amb el Pere.

La Rita explica els detalls d’aquells dies durs: “Què podíem fer?, ens preguntàvem”, relata la

Rita. En Pere ens va dir de seguida: “us quedeu aquí, a casa, amb nosaltres”. I continua: “En Pere va fer d’intermediari en tots els contactes amb el Govern Federal. A més a més de l’acollida, si no hagués estat pel contacte directe d’en Pere en l’àmbit federal, el que havia passat a Luciara no hauria tingut visibilitat. Nosaltres no hem pogut tornar a casa. Vam passar un mes amb una maleta de roba. No vam tornar a Luciara ni per recollir les pertinences. Alguns veïns solidaris ens ho van organitzar tot i ens ho van enviar. L’equip federal de protecció de testimonis es va quedar aquí amb nosaltres i ens deien: la situació és tensa, no hi podeu tornar. (...) Per molt que no aconseguim gaire, hem de denunciar. Estem convençuts que ho hem de fer.”

Zecão afegeix: “Un dia que estava molt preocupat amb tot això que ens estava passant, vaig preguntar a en Pere com assimilava ell les amenaces que havia rebut tota la vida, com bregava amb això. En Pere em va respondre: “li demano al Diví que transformi la ràbia en esperança indignada. I així em quedo tranquil. El nostre cor ha de ser així, cada cop més, hem de relativitzar. No és cedir políticament, i no guardar odi. Jo ploro, i m’emociono, i això m’enforteix. Alguns, de vegades, em diuen que sóc molt emotiu. Però una vida sense passió és un menjar sense amanir. És la passió el que mou la gent”. Aquesta situació a Luciara connecta amb el cas de la *desintrussió* de l’àrea Xavante de Maraiwatsede, que va passar el 2012, a prop de dues hores de São Félix.

(...)

Els mateixos *articuladors* anti-Xavante del Posto da Mata i de la regió han anat cap a Luciara aquest any, per dir en audiències públiques: “Alerta que us pot passar el mateix que ens va passar a nosaltres. Ells volen acabar amb Luciara i deixar tota la ciutat ens mans dels reiteiros”. I discursos com aquest han tingut un gran efecte: gairebé tota la població de Luciara està en contra de la Reserva de Desenvolupament Sostenible. Encara que es tracti de terres de la Unió (públiques), envaïda per mitja dotzena de fazendeiros. Mentrestant, els líders dels Retireiros o qui els recolza, continuen sent intimidats. “La Reforma Agrària aquí i en altres parts de país i del món no és una il·lusió subversiva. No pot acabar sent un engany publicitari. No es pot ajornar”. Afirmava en Pere en el document-denúncia de 1970. Però és cert que en aquest marc la solució per la situació dels Retireiros serà aplaçada. Els terratinents invasors ho agrairan.

La veritat és que la *desintrussió* de l’àrea Xavante ha fet que altres situacions estiguin a flor de pell. Estem bregant amb una qüestió de fons, l’avanç de la soja. I amb la política de transformar la regió del baix Araguaia en una nova gran frontera de Mato Grosso. La terra Xavante ha frenat -pedra a la sabata- l’expansió. L’Església defensada per en Pere i els seus seguidors és una altra pedra a la sabata. I la RDS dels Retireiros, una potencial amenaça.

En Pere també és poeta. El tema del poble Araguaia, amb tots els seus dolors i vida, ha estat un dels més presents en els seus poemes. Penseu en el que va passar a Luciara i la postura solidària d’en Pere amb els seus amics i amb els Retireiros, i em ve aquest poema, una evocació del *caminante no hay camino* d’en Machado.

Retirante, só caminho é que há./ Terra de roça e morada não tem mais. Os sete palmos de outrora nem todos vão encontrar!/ Retirante, caminheiro, só caminho é que há./ Caminho que a gente é, caminho que a gente faz./ Para viver, para andar; para outros caminheiros se ajuntar./ Caminho para os parados se animar./ Para os perdidos de novo achar./ Para os mortos não faltar!/ Caminho que a gente é, caminho que a gente faz./ Se tem cerca, não tens braços e facão para cortar?/ Se a noite fechou-te o rumo, procura junto aos irmãos./ Coração em companhia, sempre encontra seu luar./ Caminheiro, companheiro, só o caminho é o que há./ Caminho que a gente é, caminho que a gente faz!/ Por ora, isso é o que há.../ Mas, um dia, o mundo vira e tem o que haverá!

En Pere (...) fa 25 anys que conviu amb el “Germà-Parkinson”, com li agrada anomenar-lo. Aquest conviure llarg, li ha anat imposant cures i limitacions. En els últims anys, ja no pot escriure i respondre personalment la quantitat de missatges que rep diàriament. Però no falten mai mans amigues per ajudar-lo amb el correu i els missatges de correu electrònic, tot mantenint d’aquesta manera la tradició: contestar tots els missatges.

Durant tot el dia van passant persones a visitar en Pere per la casa, que segueix sent una casa de portes literalment obertes. La gent del poble sempre li han dit Pere, o més rarament “bisbe Pere”, que no deixa de ser afectuós. La forma com la gent tracta en Pere Casaldàliga diu molt de la relació que ell va establir amb el poble. Recordo la primera vegada que vaig ser a São Félix el 2003, i els riures que despertava quan li deia Casaldàliga o Pere Casaldàliga. Seria

comprensible que les limitacions del Parkinson l'haguessin tornat una persona fosca o enfadada per tantes visites. Però és exactament al contrari. En Pere rep tothom. Sempre i a tots. I pregunta per les coses concretes de la vida, beneeix i fa bromes. En fa moltes! El 2009 quan hi vaig tornar per visitar-lo, em vaig espantar en veure'l, per primera vegada, fent servir el bastó. Ell va percebre la meua expressió de preocupació i pena, perquè em va mirar i em va dir "és per espantar els gossos". Potser l'humor sigui en aquests moments de la vida una forma de protecció. Pot ser. Però ell no es queixa de la seva condició, fa broma. I això és absolutament increïble... Els problemes de salut no li han tret la seva característica ironia fina – parlar de "Germà- Parkinson" què és, si no?

La casa està tan carregada de significat! Una casa senzilla, com la de qualsevol camperol: pintada només per fora, les parets de dins són d'obra vista, plena de quadres, objectes indígenes, fotos, pòsters, artesanies de diferents països on en Pere ha anat, o on viuen tants amics de la Prelatura. "No hi ha res aquí sense una raó, tot té un significat", em va dir el 2003, quan vaig anar a casa seva per primera vegada i em

quedava encantada observant cada detall, volent saber la història de cada un dels objectes. Per no cansar a En Pere, no li preguntava tant com hagués volgut... Sé que la petita creu de cuir la hi va donar en Frei Beto, quan estava presoner a Tiradentes als inicis dels anys 70. Sé que la foto de la velleta arrugada que ens mira somrient a la cuina la va tirar en Moura, un dels agents pastorals més importants de la

història de la Prelatura en un viatge que va fer a l'interior de Piauí. I sé que hi ha molts ornaments Karajás, Tapirapé i Xavante com a mostra d'estimació i d'amistat amb el vell bisbe, company de veritat en els conflictes que viuen els indígenes de la regió.

Tots els dies d'aquella setmana de desembre que vaig ser a l'Araguaia van passar Karajas per casa d'en Pere. En el context d'un lloc carregat de prejudicis contra els indígenes com São Félix, el "palau episcopal" de portes obertes, sempre ha estat refugi pels Karajá, Tapirapé i Xavante que passen per la ciutat.

La consagració com a bisbe de Pere Casaldàliga no va ser només un moment de denúncia. Allà va haver-hi un gest encara més profund de compromís pastoral i polític amb una causa. Una simbologia encarnada de Teologia de l'Alliberament. En Pere va renunciar a alguns símbols clàssics: en lloc de la mitra, un barret de palla de camperol; en lloc del bàcul, un rem Karajá que li va lliurar un líder d'aquest poble; i en comptes de l'anell d'or, un anell de tucum. (...)

L'anell de tucum es va convertir des d'aleshores, en un símbol: en un primer moment, significava: qui porta aquest anell està assumint la causa dels pobles indígenes. Però de seguida es va convertir en una cosa encara més gran: assumir el compromís amb la causa dels pobres, dels marginats, de la transformació social. Molts militants porten aquest símbol i, d'alguna forma, s'hi reconeixen. I quantes parelles no han intercanviat l'anell de tucum com a aliança de casament? El tucum és un coco petit, molt comú a l'Amazònia, és un coco dur i resistent. I la branca de la seva palmera està plena d'espines llargues i punxegudes. Com diu en Pere: són espines dures, aquest camí no és planer... A la pel·lícula que van fer el 1994 inspirada en aquesta història, en Pere apareix al final i explica al protagonista el significat "d'aquell anell negre": *és l'anell de tucum, una palmera de l'Amazònia, senyal de l'aliança amb la causa indígena, amb les causes populars. Qui porta aquest anell habitualment, significa que ha assumit aquestes causes i les seves conseqüències". I al final pregunta: "Estaries d'acord a portar un anell? Hi estàs d'acord? Mira, això compromet, eh? Crema".*

Hi esteu d'acord?

Maria Júlia Gomés Andrade
Publicat a la Revista Caros Amigos.

NOTÍCIES DE DARRERA HORA

EL BISBE CASALDÀLIGA COL·LABORA PER ACLARIR ELS FETS DE LA DICTADURA A BRASIL

El bisbe Pere Casaldàliga ha declarat com a testimoni davant dels investigadors que treballen per a la Comissió Nacional de la Veritat (CNV) del Brasil, encarregada d'aclarir els crims i l'acció de la dictadura en aquest país (1964-1985). Ell va ser una de les víctimes d'aquest govern. Va viure a la seva pell la persecució i la tortura, i fins i tot la mort, ja que li van matar un estret col·laborador. Tot i la delicada salut i la seva edat, té 85 anys, ha volgut prestar declaració per ajudar a aclarir aquells temps de fosc en les terres indígenes del Brasil, de les quals ell va ser un far de referència.

Casaldàliga va rebre els investigadors, i els va explicar el paper de l'Església durant la dictadura i el suport que va prestar als camperols i indígenes.

Els moments més difícils de Casaldàliga van ser entre el 1971 i el 1976, anys en que va patir diverses amenaces de mort.

El testimoni del bisbe Pere Casaldàliga va ser escoltat pels investigadors de la Comissió Nacional de la Veritat, Anivaldo Padilha Luci Buff, Jorge Atilio Iulianelli i Daniel Lerner

POBLES INDÍGENES:

El Poble Tapirapé denuncia la construcció de la carretera que afectarà a les aldees

Cimi Regional Mato Grosso

En un document enviat a finals de 2013 al Ministeri Públic Federal de Mato Grosso, indígenes de 7 aldees Tapirapé-Apyãwa han denunciat el procés de construcció de la carretera MT-100 que afectarà les seves comunitats.

El document també denuncia que en una clara violació dels Drets dels pobles indígenes, també hi ha hagut l'intent de confrontació entre les mateixes comunitats, doncs diferents alcaldes de la regió, acompanyats del diputat Baiano Filho, van oferir en una reunió amb alguns líders indígenes, camionetes, centres de salut, escoles... a canvi de que deixessin passar la carretera per les seves comunitats....

El document demana la paralització urgent de les obres.

Els invasors desallotjats de l'area de Xavante Suia Missú intenten tornar a ocupar les terres.

Segons informacions de diaris locals, varies famílies que van ser desallotjades durant la desinstitució de l'Area Xavante, fa un any, han intentat de nou invadir les terres. Les últimes notícies, però, és que han estat de nou desallotjades per la Polícia Federal.

El problema pot ser que la regió es converteixi en un gran assentament dels Sem Terra, ja que els terratinents de la zona estan convidant a gent de tot Brasil que té interès en tenir terres a que participin d'aquesta nova invasió.

Esperem que aquest etern conflicte es resolgui d'una vegada per totes.

ESTRENA DE LA MINI SÈRIE "DESCALÇ SOBRE LA TERRA VERMELLA".

Després de la preestrena que va tenir lloc el dia 7 de desembre passat a Balsareny, amb tota probabilitat podrem veure la sèrie de dos capítols a finals de març per TV3. Estiguem atents per no perdre'ns-la. Val la pena!

Poema felicitació de Nadal i any nou que ha fet en Pere Casaldàliga per a aquest 2014.

Todavía «no hay lugar para ellos»,
ni en Belén ni en Lampedusa.

¿Navidad es un sarcasmo?
«Si tu Reino no es de este mundo»,
¿qué vienes a hacer aquí,
subversivo, aguafiestas?

Para ser el *Dios-con-nosotros*
has de serlo en la impotencia,
con los pobres de la Tierra,
así, pequeño, así,
desnudo de toda gloria,
sin más poder que el fracaso,
sin más lugar que la muerte,
pero sabiendo que el Reino
es el sueño de tu Padre,
y también es nuestro sueño.

Todavía hay Navidad,
en la Paz de la Esperanza,
en la vida compartida,
en la lucha solidaria,
¡Reino adentro, Reino adentro!

Encara «no hi ha lloc per a ells»
ni a Betlem ni a Lampedusa

Nadal és un sarcasme?
«Si el teu Regne no és d'aquest món»,
què vens a fer aquí,
subversiu, esgarriacries?

Per ser el *Déu-amb-nosaltres*
has de ser-ho en la impotència,
amb els pobres de la Terra,
així, petit, així,
nu de tota glòria,
sense altre poder que el fracàs,
sense altre lloc que la mort,
però sabent que el Regne
és el somni del teu Pare,
i també és el nostre somni.

Encara hi ha Nadal,
en la Pau de l'Esperança,
en la vida compartida,
en la lluita solidària,
¡Regne endins, Regne endins!

Natal
Nadal
Navidad 2013

Ano Novo
Any Nou
Año Nuevo 2014

Pedro Casaldàliga